

Onder Professoren 'De student moet centraal staan'

Anita Twaalfhoven In de serie 'Onder Professoren' plaatst Boekman interviews met voor het betreffende thema relevante hoogleraren. Wynand Wijnen was van 1977 tot 1999 hoogleraar Ontwikkeling en Onderzoek van Hoger Onderwijs aan de Universiteit Maastricht, waar hij sindsdien een functie als emeritus hoogleraar Onderwijskunde bekleedt.

Wynand Wijnen staat bekend als een autoriteit van de vernieuwingsstroming in het onderwijs. De gedachte achter deze vernieuwingstroming heeft te maken met 'Leren Leren', ofwel een leerproces waarin een actieve rol is weggelegd voor de leerling zelf.

In de afgelopen decennia was Wijnen betrokken bij hervormingen die zich uitstrekken van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs tot het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Met andere woorden: iedere leerling of student krijgt in de praktijk van het onderwijs met zijn gedachtegoed te maken. Als voorzitter van de commissie-Wijnen adviseerde hij over de herziening van de kerndoelen in het basisonderwijs, waardoor scholen de vrijheid kregen om 30 procent van het onderwijs naar eigen inzicht in te vullen. In het voortgezet onderwijs was hij betrokken bij de invoering van het studiehuis. Ook in het middelbaar beroepsonderwijs en als voorzitter van de vak-

groep Ontwikkeling en Onderzoek van Hoger Onderwijs maakte hij zich sterk voor het zogeheten probleemgestuurd leren: een vorm van leren waarin niet de oplossing, maar het proces dat naar die oplossing leidt centraal staat.

Ook is er een prijs naar hem vernoemd, de 'Wynand Wijnen prijs' voor bijzondere bijdragen aan onderwijsvernieuwingactiviteiten. In het *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* concludeert hoogleraar Psychologie Henk Schmidt: 'Wijnen hoort zeker thuis in het rijtje invloedrijke naoorlogse vernieuwers van het Nederlandse onderwijs als Cals, De Groot en Posthumus.'

Maar zijn werk heeft hem ook informele titels bezorgd zoals 'onderwijsgoeroe', 'onderwijs-apostel' of zelfs 'lid van de onderwijsmaffia'. Wie hem interviewt, maakt kennis met een bescheiden, betrokken heer met een scherp oog voor de psychologie van het leerproces en een oorspronkelijke manier van denken die hij helder naar de praktijk van het onderwijs vertaalt.

Ontplooiing en differentiatie

Als het gaat om onderwijsvernieuwing, ziet Wijnen het kunstonderwijs in zekere zin als een voorbeeld. 'In het onderwijsbeleid heeft men zich van oudsher gericht op de docenten, terwijl de studenten centraal moeten staan. Het klassieke, klassikale onderwijs waarin de docent spreekt en de student luistert, heeft zijn tijd gehad. Deze vorm van onderwijs sluit aan bij een industriële samenleving die vraagt om min of meer identiek geschoolde mensen. Terwijl het in deze tijd juist draait om het differentiëren en het realiseren van individuele talenten. Bovendien beschikken we inmiddels over technische faciliteiten, waaronder de computer, die individueler onderwijs veel gemakkelijker maken. Het onderwijs is hierin onvoldoende meegroeid: alle leerlingen zijn verschillend; tóch gaan ze door dezelfde molen. In het kunstonderwijs is men in een aantal opzichten een stuk verder. Hier houdt men zich specifiek bezig met de ontplooiing van talent. Men heeft oog voor de verschillen tussen studenten en biedt hun meer ruimte om zich langs een eigen weg te ontplooiën. Maar ook als het gaat om het geven van feedback *tijdens* het leerproces, in plaats van het geven

'Het kunstonderwijs heeft oog voor de verschillen tussen studenten'

van feedback *na afloop* daarvan in de vorm van een cijfer voor een examen, is men vooruitstrevender.'

In een leerproces, of het nu gaat om kunstonderwijs of regulier onderwijs, gaat het er in de eerste plaats om te motiveren, vervolgt hij. 'Docenten zijn nogal eens geneigd meer te sturen dan te stimuleren. Maar je kunt het leerproces van studenten sterker stimuleren door aan te sluiten bij hun belangstelling en hen te enthousiasmeren en uit te dagen. Dat geldt des te sterker voor het kunstonderwijs. Je moet met studenten in discussie gaan, ze vragen: "Waarom doe jij dit zó?" en vervolgens dóórvragen. Dan ben je bezig met het ontwikkelen van talenten.'

Ook als het gaat om vakkennis of de theoretische kant van de zaak is Wijnen geen voorstander van een verhouding waarin de docent zich op het standpunt stelt 'ik weet hoe het in elkaar steekt en jij moet dat leren'. In het probleemgestuurd leren, waarvan hij een groot voorstander is, draait het niet om het aanreiken van een oplossing, maar om het proces daarnaar toe.

Hij geeft een voorbeeld: 'Een student geneeskunde die meedraait in de praktijk van een huisarts, raakt gemotiveerd om de medische terminologie en theorie te leren beheersen. Hij heeft immers in de praktijk ervaren dat dit noodzakelijk is om een juiste diagnose te kunnen stellen. Eerst beginnen met een grieppatiënt en pas daarna kijken welke longziekten er nog meer zijn.' Wat betekent dit voor studenten in het kunstvakonderwijs? 'Ze moeten eerst de ruimte krijgen om op zoek te gaan naar wat hen persoonlijk aantrekt in een kunstvak, om pas daarna de verbreding en verdieping op te zoeken. Dan raakt een student gemotiveerd om kennis op te nemen. Je neemt kennis beter op als je weet waar je het voor nodig hebt. Zo zou het ook beter zijn voor kinderen om op school met de leerkracht het huiswerk te maken en thuis de lesstof te lezen dan andersom.'

Talent moet je trainen

Is het noodzakelijk voor kunstenaars om een opleiding te volgen? 'Als je niets doet met je talent, verpietert het. Ontwikkeling voltrekt zich door bezig te zijn, door met je talenten bezig te zijn. Het is ook belangrijk dat anderen je dwingen in de spiegel te kijken. Een pas op de plaats maken kan leiden tot het verwerven van informatie waar je rijker van wordt. Maar er zijn ook mensen die pas ná hun opleiding tot bloei komen, als de teugels los zijn gelaten.'

Wat zijn de valkuilen in het onderwijs aan kunstenaars? 'Ik denk dat hier ongeveer hetzelfde geldt als voor de ontwikkeling van andere vormen van talent. Ook in het kunstonderwijs kun je als docent veel kapotmaken door te gemakkelijk te stellen: "Dit is wel en dit is niet goed." In dit soort oordelen draait het nogal eens om smaak. Denk maar aan het bekende voorbeeld van Van Gogh en talloze andere beroemde kunstenaars die in hun tijd werden verketterd, omdat hun werk niet in de smaak viel. Er is niets mis met het feit dat de een van droge wijn houdt en de ander juist zoete wijn prefereert, maar je moet je als docent realiseren dat iemands toekomst daarvan af kan hangen. Het gaat er niet om klonen van de docenten op te leiden,

'Het
gaat
er niet
om
klonen
van de
docenten
op te
leiden'

maar kunstenaars die passen in de maatschappij van morgen.'

Wat betekent dit voor de selectie van studenten die zich aanmelden voor het kunstvakonderwijs? 'Als je niet weet hoe je een instrument moet bespelen en je meldt je aan voor het conservatorium, is het helder. Dat is een talent dat een musicus vroeg moet ontwikkelen. Maar selecteren is ook: zoeken naar mensen die bij *mij* passen. Wat vind *ik* mooi? De gang van zaken bij de jury van een televisieprogramma als *Idols* illustreert dit. Die oordelen spatten alle kanten op, maar als je eenmaal een autoriteit bent, weegt je oordeel tóch zwaarder. Herkennen van talent is niet zo makkelijk. Je kunt het objectiveren door meer mensen bij een selectie te betrekken, vooral mensen van buitenaf met een onafhankelijke blik.'

Hoe herkent hij zelf talent? 'Het is vooral een intuïtief proces. Als het mij boeit en bij de les houdt, als het mij raakt. Als ik er iets mee kan en ik niet verveeld afdwaal met mijn gedachten.'

Wat vindt Wijnen van de nieuwe kunstvakopleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs? 'Ik ben hier niet zo direct bij betrokken geweest. Maar als het gaat om praktijkgericht leren, leren op de werkvloer, is men in het mbo verder dan in het hbo. Een mbo'er is eerder een doener dan iemand die de theoretische achtergrond van het werk wil leren kennen en dan moet je in het mbo dat eerste dus ontwikkelen. Voor het overige overlappen hbo en hbo elkaar in prestaties. De slechtste hbo'er presteert slechter dan de beste mbo'er. We kunnen het niet écht van elkaar onderscheiden, die scherpe lijnen zijn niet te trekken. Al willen we dat graag om een en ander te stroomlijnen. Maar in feite heeft dat weinig met de werkelijkheid te maken.'

Ook als het gaat om de bamastructuur blijft hij nuchter: 'Het heeft niet zoveel veranderd. Eigenlijk komt het neer op een beetje knippen

Anita Twaalfhovenis hoofdredacteur van *Boekman*

Studenten aan de
Gerrit Rietveld Academie.
Fotograaf: Enrico Fantoni

en plakken. De logica hierachter is niet altijd helder. Wat is het voordeel van een onderscheid tussen drie jaren en één jaar daar bovenop? Het argument dat de titels dan internationaal beter op elkaar aansluiten, vind ik niet overtuigend. Als ze in Amerika misschien niet allemaal begrijpen wat een doctorandus is: *so what?* De inhoud van het onderwijs moet doorslaggevend zijn voor de inrichting van het onderwijs, niet de titulatuur.'